

- Helytörténeti gyűjtés: milyen károkat szenvedett lakóhelyünk?
- Hol és miként élte meg a front áthaladását családjuk?
- Kik voltak a település politikai vezetői, parlamenti képviselői? Mi történt velük?

Ez utóbbiak főként az emelt óraszámú csoportokban, motivált tanulóknál szerencsések.

Az utóbbi évek tankönyveinek forrásközlései már lehetővé teszik a tanulói aktivitásra építő tanórai munkaszervezést. Kipróbált segédeszközök mellettük a következők:

Gyurgyák János (szerk.): *Magyarország története képekben*. II. kötet. Osiris, Budapest, 2008

Romsics Ignác: *A XX. század képes története*. Rubicon-könyvek, 2008

Szinte nincsen olyan hét, hogy a közbeszédben ne fordulnának elő olyan események, adalékok, amelyek a világháború történéseihez kapcsolódnának. A közelmúltban ilyen volt az újvidéki vérengzés helyszínének feltárása, a holokauszt túlélőinek és hozzátartozóik pere a magyar állam és a vasút ellen vagy a letétbe helyezett vagy elkobzott múzeumi javak ügyei; ezek mind-mind lehetőséget adnak arra, hogy napjainkhoz kössük, élővé tegyük a múltbéli eseményeket. Magyarország világháborús szereplésének megismertetése nem egyszerű tanári feladat. Elsősorban a tények minél teljesebb körű ismertetése alapján az események értelmezését és minősítését bízunk a tizennyolc, sőt nemritkán húszéves középiskolásokra. Óriási élmény a kicsengetést meg sem halló, egymással nekihevíltlen vitatkozó vagy a szünetekben, (uram, bocsá') kocsmázás közben elkapott párbeszéd alapján a Horthyról, Toldi tankról és zabrálásról beszélgető tanítványok látványa.

Baracs Nóra: Meglátások Magyarország második világháborús részvételének középiskolai tanításához – részletek*

Egy középiskolai pedagógus, mikor tanmenetet készít, mikor végiggondolja, hogyan készüljön az órákra, különböző szempontokat, így pedagógiai, didaktikai, szakmai nézőpontokat vesz figyelembe. Megtervezi, hogy mely kompetenciák fejlesztésére helyezze a hangsúlyt az egyes órákon. Ehhez járulnak még azon korszakok tanításának nehézségei, amelyek etikai problémákat vetnek fel, előtérbe helyezve a nevelési célkitűzéseket. Az írás ezeket a szempontokat igyekszik számba venni.

* Az előadás teljes szövege elolvasható a <http://www.tte.hu/egyeyzunkki/honlapon>.

Didaktikai kérdések a második világháború tanításánál

- Hány tanórát tervezzen a tanár?
- Magyar és egyetemes történetet egyszerre vagy egymás után tanítsunk?
- Emelt szintű érettségire, csak középszintre vagy az osztályt egységesen készíti fel?
- Helytörténeti vonatkozások bemutatásai szerepeljenek-e?
- Mikrotörténet/családtörténet része-e az órának?
- Mennyi tényanyagot/adatot tanít?
- A holokausztot a második világháború epizódjaként tanítja vagy külön órá(ka)t szentel rá?
- Milyen módszerrel történjen a diákok tudásának ellenőrzése?

A kérdések megválaszolásánál a helyi tanmenet, az iskolai körülmények, az adott osztály felkészültsége, történelem iránti fogékonysága alapján mérlegelhetünk, de a döntés a tanár egyéniségétől, tanári szakmai gyakorlatától függ. Nem létezik mindenütt alkalmazható, optimális megoldás. Saját tanítási gyakorlatom alapján tudom, hogy még ugyanabban az évben, a párhuzamosan tanított osztályokban sem lesz egyforma a tanítás-tanulás folyamata. Bármilyen, alaposan végiggondolt tanmenetet pedig rendszeresen felülírhat valamilyen előre nem látható körülmény; lehet egy film, egy sajtóhír vagy csak a diákok által felvetett probléma, kérdés, és máris bizonyos mértékben módosulnak a módszerek, hangsúlyosabbá válhat valamilyen tanegységelem.

Saját gyakorlatomban 15–18 tanítási órát fordítok a világháború eseményeire, a magyar és egyetemes anyagot integrálva tanítom. Középszintű érettségire készítem fel az osztályokat, akik ennél többre vágnak, azok érettségi-előkészítőre járva készülhetnek fel. Pécs helytörténeti vonatkozásai a háború szempontjából nem túl érdekesek, szerencsére alig bombázták, és szemben az első világháború után történetekkel, a megszállás(ok) során sem történt országos jelentőségű esemény. Így csak a volt reptér és a laktanyák helyét szoktuk tisztázni néhány perc alatt. Hogy 1944. november 29-én felszabadulás vagy megszállás volt-e a városunkban, már megbeszélés kérdése lehet. Töreksem arra, hogy a családtörténetek, a családi emlékezet felidéződjön, erre egyenruhás fényképek előkerestetésével szoktam bátorítani a diákokat. Biztatom őket, hogy derüljön ki, kinek a nagypapája, dédpapája melyik fronton szolgált, volt-e haláleset a családban, hol voltak hadifogságban, menekült-e a család. Néhány diákom már az oral history lejegyzésére is vállalkozott, láttam már családi hadi levelezést, naplót és rengeteg fényképet, pénzt. Apró történeteket is meséltek már Voronyezsről, malenkij robotról. Az önkéntesség betartása, a tanári empátia ezekben az esetekben különösen fontos.

A holokauszt tanítását a tolerancia és az empátia fejlesztése miatt is fontosnak tartom. Ebben az időszakban két órát tudunk a feldolgozással foglalkozni; a németországi törvényeket és a hazai zsidótörvényeket összehasonlítva tanítom, az Endlősunghoz a hazai vidéki zsidók deportálását párosítva mutatom be. Ha már négy éve tanítom az osztályt, akkor a zsidók életéről, a zsidó–magyar közös történelemről, a zsidó kultúra sajátosságairól már sokat tudnak a tanítványaim, így leszűkíthető a tanítás az 1933 és 1944 közötti korszakra. A pécsi, illetve Pécsre hozott zsidók kálváriáját a gettósítástól a bevagonírozásukig végigkövetjük, tisztázva, hogy melyik utcák, melyik épületek voltak a helyszínek. Különböző források segítenek városunk történelme és az emberi sorsok megismerésében. Önként jelentkezők botlatókövekről is fényképeket készítenek, ami jelentősen segíti az azonosulást.

Témazáró dolgozataink az érettségi elvárásaihoz igazodnak, forrásfeldolgozást, térképismeretet is kívánó tesztet iratok, de a szóbeli feleltetés folyamatos.

Bihari Péter: Néhány gondolat a holokauszt tankönyvi megjelenítéséről – részletek *

Nem könnyű megmondani, hogyan célszerű iskolai tankönyvekben a fent megjelölt témáról írni – nyilvánvalóan többféleképpen is lehet (jól). Érdemes leszögezni, hogy itt is, mint mindenütt, a szerzőnek (jó) kompromisszumokat kell kötni. Talán nem esem a holokausztrelativizálás bűnébe, ha megemlítem, hogy az utóbbi időben a hangsúlyok mintha túlzottan is efelé tolódtak volna. Ahogy a második világháború utáni évtizedekben szinte csak a háború csatáiról és fordulatairól, a szövetségesek együttműködéséről és a fasizmus legyőzéséről esett szó (az európai zsidóság tragédiáját csak mellékesen tárgyalták, s az áldozatokat nemigen különböztették meg), úgy mostanában az itt említett témák nagyon a háttérbe szorulnak – marad az üldöztetés, a genocídium, a holokauszt mint lassan egyedül kiemelendő tárgy.

Nyilván messzire vezetne az okok kutatása, ezért itt csak kettőt említek. Az egyik a háborút élete nagy élményének tudó „hősi” nemzedék lassú kihalása. (...) Viszont – megint sokféle ok miatt, amiben Szrebrenyica éppúgy benne lehet, mint Ruanda – a holokauszt minden korábbinál jobban él az európai köztudatban, sőt (sokak szerint) a mai közös európai identitás megteremtésének egyik legfontosabb tényezője. Csak az arányokra érdemes ügyelni itt is, mint minden más esetben.

Fontos, hogy a holokauszt tankönyvi tárgyalását történelmi kontextusba helyezzük. Kétszeresen is. Egyfelől: tudatosítsuk, hogy a barbár második világ-

* Az előadás teljes szövege elolvasható a <http://www.tte.hu/egyezzunkki/> honlapon.